

“2015 YILI ÇALIŞMA İSTATİSTİKLERİ VE İŞGÜCÜ MALİYETİ”NİN TİSK ARAŞTIRMA SERVİSİNCE DEĞERLENDİRİLMESİ

Konfederasyonumuz 1965 yılından beri, 51 yıldır istihdam, kıdem, medeni hal, öğrenim durumu, personel giriş-çıkışları, sendikalaşma, ücretler, işgücü maliyeti ve çalışma hayatının diğer konularında Üye İşveren Sendikalarına bağlı işyerlerinden derlediği bilgileri değerlendirerek her yıl Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti adı altında yayımlamaktadır.

İşletme düzeyinde anket metodunun uygulandığı araştırmamız için hazırlanan soru formları, Üye Sendikalarımız aracılığıyla işyerlerine gönderilmekte ve bu yolla elde edilen bilgiler istatistik çalışmalar sonucu işkolları bazında ana tablolar haline dönüştürülmektedir. Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırmasına 2015 yılında 12 işkolunda faaliyet gösteren 367 işletme dâhil edilmiştir. Anket kapsamındaki çalışan sayısı yılsonu itibariyle 236 bin 807 kişi; yıllık ortalama 233 bin 586 kişidir.

Araştırma, toplu iş sözleşmesi uygulayan kesimde, çalışma hayatının temel alanlarında meydana gelen değişimleri ülke çapında izleme imkânını vermektedir.

Araştırmadan elde edilen bilgiler ekonomik ve sosyal açıdan değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkün olmaktadır.

**2015’TE İŞGÜCÜ MALİYETİ NOMİNAL OLARAK %13,9;
REEL OLARAK %5,7 ORANINDA ARTTI**

Konfederasyonumuzun 2015 Yılı Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırması’nın sonuçlarına göre, 2014 yılına kıyasla **çalışılan saat başına** nominal artış oranları işgücü maliyetinde %13,85; brüt giydirilmiş ücrette %13,93; net giydirilmiş ücrette %13,42 olmuştur (**Tablo 1**).

TABLO 1
2015 YILINDA ORTALAMA İŞGÜCÜ MALİYETİ VE
ORTALAMA ÜCRETLERDEKİ ARTIŞLAR

	Çalışılan Saat Başına Ortalama			İşçi Başına Yıllık Ortalama		
	2014 (TL/Saat)	2015 (TL/Saat)	Artış (%)	2014 (TL/Yıl)	2015 (TL/Yıl)	Artış (%)
İŞGÜCÜ MALİYETİ	24,98	28,44	13,85	49.943	56.324	12,78
BRÜT GIYDIRILMIŞ ÜCRET	19,10	21,76	13,93	38.187	43.095	12,85
NET GIYDIRILMIŞ ÜCRET	13,41	15,21	13,42	26.811	30.123	12,35

Kaynak : TİSK, ÇİİM 2014 ve 2015 Araştırmaları

İşçi başına nominal artış oranları ise, işgücü maliyetinde %12,78; brüt giydirilmiş ücrette %12,85; net giydirilmiş ücrette %12,35'tir.

Çalışılan saat başına reel değişime gelince, işgücü maliyetinde %5,74; brüt giydirilmiş ücrette %5,81; net giydirilmiş ücrette %5,34 olmuştur (**Tablo 2**).

İşçi başına reel değişim ise, sırasıyla %4,75; %4,81 ve %4,35 oranında gerçekleşmiştir.

2015 yılında ücret ve işgücü maliyeti, tüketici enflasyonunun çok üzerinde artmıştır.

TABLO 2
2015 YILINDA İŞGÜCÜ MALİYETİ VE ÜCRETLERDEKİ REEL DEĞİŞİM (*)

	Çalışılan Saat Başına Reel Değişim (%)	İşçi Başına Yıllık Ortalama Reel Değişim (%)
İŞGÜCÜ MALİYETİ	5,74	4,75
BRÜT GIYDIRILMIŞ ÜCRET	5,81	4,81
NET GIYDIRILMIŞ ÜCRET	5,34	4,35

() Deflatör olarak, TÜİK 2003=100 Tüketici Fiyat Endeksi'nin 2015 yılı 12 aylık ortalamalara göre artış oranı (% 7,67) uygulanmıştır.*

Kaynak: TİSK, ÇİİM 2014 ve 2015 Araştırmaları; TÜİK

Brüt ücret üzerinden yapılan ve devlete giden kesintilerin yükselmesi nedeniyle, işçinin eline geçen net giydirilmiş ücretteki artış, işverenin ödediği brüt giydirilmiş ücretteki artışın altında gerçekleşmiştir.

1985 - 2015 dönemindeki işgücü maliyeti gelişmeleri (**Tablo 3**)'te belirtilmiştir.

Öte yandan 2015 yılında istihdam yatay bir seyir izlemiştir (**Şekil 1**).

TABLO 3
ORTALAMA İŞGÜCÜ MALİYETİNDEKİ GELİŞMELER

YILLAR	(1) İŞGÜCÜ MALİYETİ (TL/SAAT) (*)	NOMİNAL İŞGÜCÜ MALİYETİ ENDEKSİ (1985=100)	(2) TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKSİ (1985=100)	REEL İŞGÜCÜ MALİYETİ ENDEKSİ (1985=100)
1985	808	100,0	100,0	100,0
1986	1.055	130,6	134,6	97,0
1987	1.622	200,7	186,9	107,4
1988	2.680	331,7	327,8	101,2
1989	5.896	729,7	555,9	131,3
1990	11.082	1.371,5	891,1	153,9
1991	27.132	3.357,9	1.479,2	227,0
1992	45.595	5.642,9	2.516,1	224,3
1993	77.018	9.531,9	4.179,2	228,1
1994	124.806	15.446,3	8.621,7	179,2
1995	195.825	24.235,8	16.691,6	145,2
1996	364.336	45.091,1	30.111,6	149,7
1997	675.177	83.561,5	55.917,2	149,4
1998	1.363.543	168.755,3	103.223,2	163,5
1999	2.412.020	298.517,3	170.215,1	175,4
2000	4.118.843	509.757,8	263.663,2	193,3
2001	5.622.111	695.805,8	407.096,0	170,9
2002	7.727.079	956.321,6	590.289,2	162,0
2003	9.445.875	1.169.043,9	739.632,4	158,0
2004	10.891.126	1.347.911,6	817.885,5	164,8
2005	12,06	1.492.677,3	884.788,5	168,7
2006	13,10	1.621.287,1	969.728,2	167,2
2007	14,32	1.772.277,2	1.054.676,4	168,0
2008	15,83	1.959.158,4	1.164.784,6	168,2
2009	17,36	2.148.514,9	1.237.583,6	173,6
2010	18,19	2.251.237,6	1.343.644,5	167,5
2011	19,03	2.355.198,0	1.430.578,3	164,6
2012	21,37	2.644.802,0	1.557.756,7	169,8
2013	23,01	2.847.772,3	1.674.432,7	170,1
2014	24,98	3.091.584,2	1.822.620,0	169,6
2015	28,44	3.519.802,0	1.962.415,0	179,4

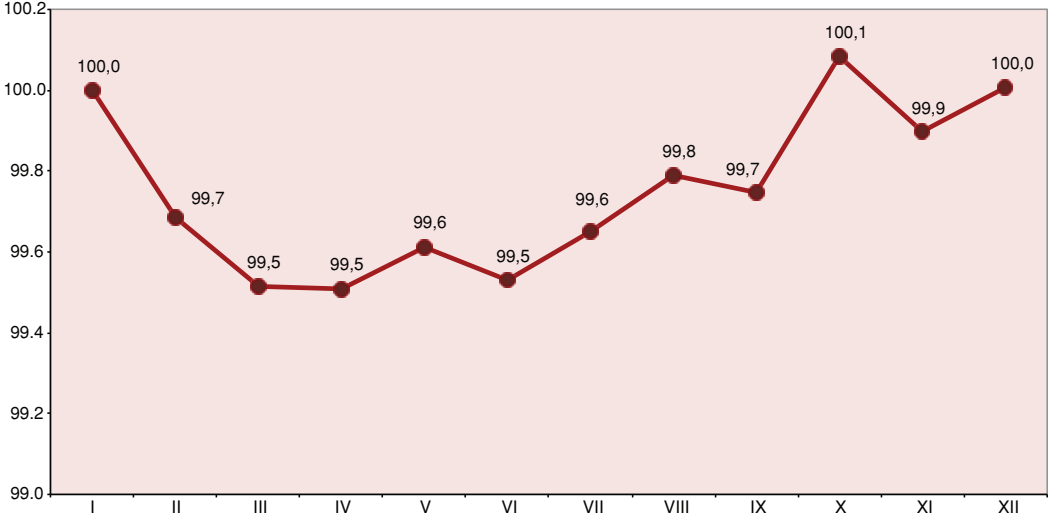
(1) Çalışılan saatler esasına göre hesaplanmıştır.

(2) Endeks oluşturulurken 1986-1989 dönemi için DİE 1978-1979=100 Türkiye Kentsel Yerler Tüketici Fiyatları Endeksi, 1990-1995 dönemi için DİE 1987=100 Türkiye Kentsel Y. Tüketici F.E., 1996-2004 dönemi için DİE 1994=100 Türkiye Kentsel Y. Tüketici F.E., 2005-2015 dönemi için TÜİK 2003=100 Tüketici Fiyat Endeksi kullanılmıştır.

(*) 2005-2008 döneminde Yeni Türk Lirası, 2009'dan itibaren TL olarak.

Kaynak: TİSK, Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırmaları, 1985-2015

ŞEKİL 1
2015 YILINDA İSTİHDAMIN SEYRİ
(OCAK=100)

Kaynak: TİSK ÇİİM 2015 Araştırması

Not: Bilgileri tamamlanamayan MESS ve mevsimlik çalışmadan etkilenen ŞEKER hariç.

2015'TE ÜCRET, VERİMLİLİĞE KIYASLA 3 KAT HIZLI YÜKSELDİ

Ekonominin uluslararası rekabet gücünü, kısa vadede döviz kuru ve işgücü maliyeti, uzun vadede verimlilik belirlemektedir.

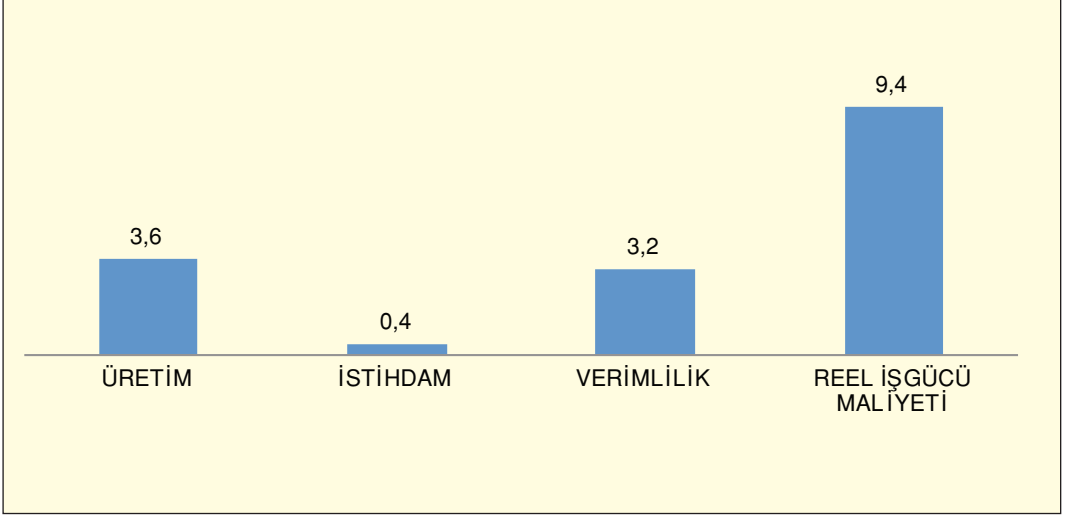
Her ne kadar 2015'te döviz kurları hızla yükselmiş ve TL'nin değeri düşmüş ise de, kur faktörünün Türkiye ekonomisinin ve sanayiinin uluslararası rekabet gücüne etkisi beklendiği gibi olmamıştır. Bunun nedeni, kurdaki oynaklığın yarattığı olumsuzluk ve sanayi üretiminin ithalata bağımlı olması, döviz kurları arttıkça ithal girdilerden dolayı üretim maliyetlerinin de yükselmesidir.

TL bazında işgücü maliyeti enflasyon oranının çok üzerinde artış göstermiştir.

Verimlilik ise ülkemiz ekonomisi genelinde ve sanayi sektöründe reel işgücü maliyetinin gerisinde kalmıştır.

2015 yılında imalat sanayii verimliliği bir önceki yıla göre %3,2 oranında artarken, reel işgücü maliyeti 3 kata varan bir farkla %9,3 artış göstermiştir. (**Şekil 2**).

ŞEKİL 2
2015 YILINDA İMALAT SANAYİNDE
ÜRETİM, İSTİHDAM, VERİMLİLİK VE REEL İŞGÜCÜ
MALİYETİ ARTIŞLARI (%)

Kaynak: TÜİK, TİSK

TÜİK verileri kullanılarak yapılan hesaplamalara göre imalat sanayiinde verimlilik düzeyi 2012-2014 döneminde gerilemiş, 2011'deki düzeyini ancak 2015 yılında yakalayabilmiştir. Son 5 yılda reel işgücü maliyeti %27,3 oranında artarken, verimlilik artışı sadece %0,7 olmuştur. (**Şekil 3**).

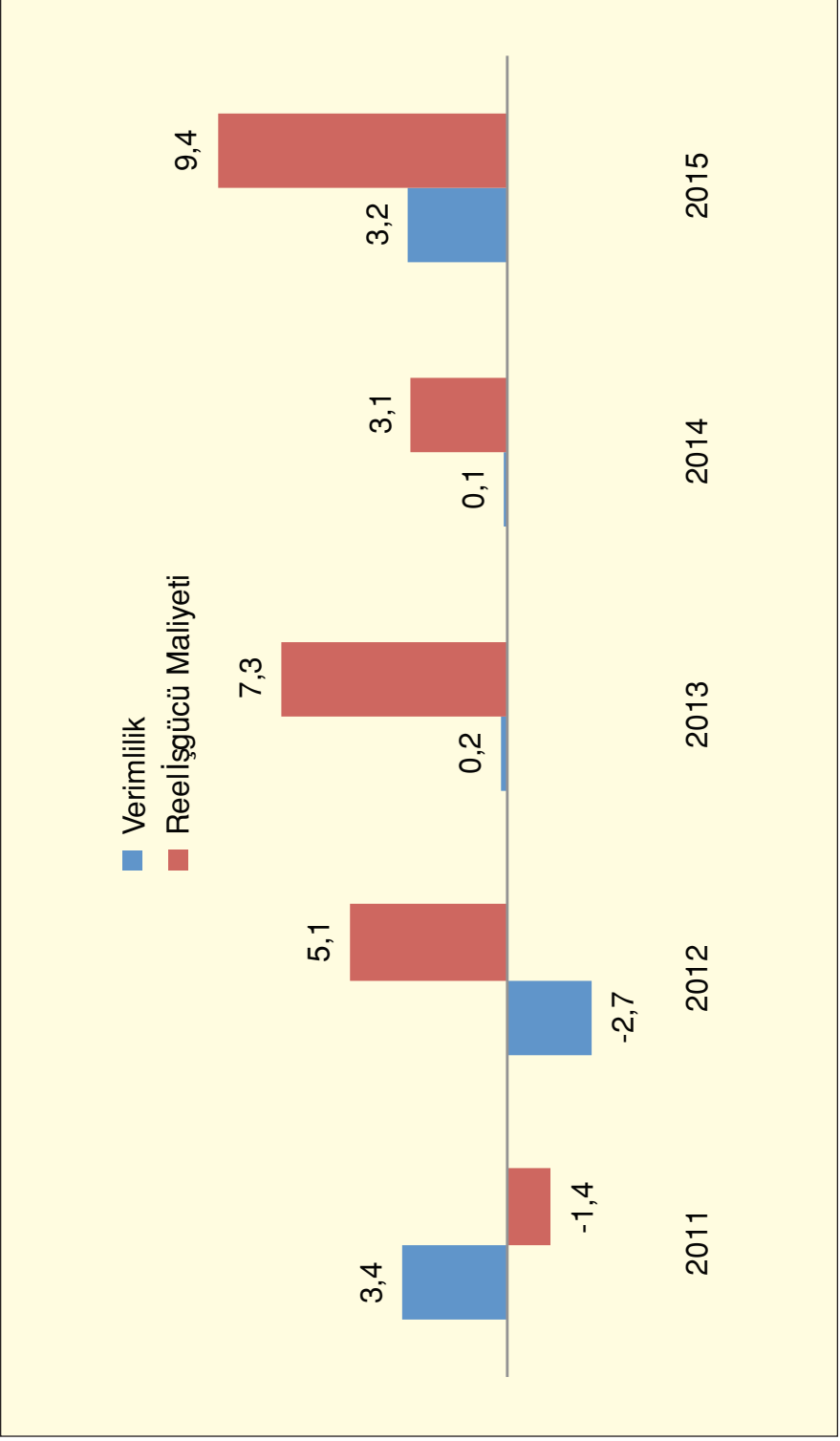
2015'te reel işgücü maliyetinin verimliliğe göre 3 kat hızlı artması rekabet gücünü zayıflatmıştır. Ülkemiz ihracatında 2015 yılındaki gerileme uluslararası rekabet gücündeki azalmanın bir yansımasıdır.

Türkiye, 2015 yılında 8,00 \$/saatlik brüt giydirilmiş ücret seviyesi ile en önemli ticari rakipleri karşısında dezavantaj yaşamıştır. Brüt giydirilmiş ücret Polonya'da 5,86 \$, Macaristan'da 5,46 \$, Rusya'da 4,37 \$, Portekiz'de 4,55 \$, Romanya'da 3,50 \$, Brezilya'da 2,52 \$, Çin'de 3,56 \$, Bulgaristan'da 2,44 \$, Endonezya'da 1,05 \$'dir (**Şekil 4**).

Verimlilik Ücrete Göre Düşük

Öte yandan, 2015 yılı itibariyle ülkemiz, kişi başına GSYH ve işgücü verimliliği açısından OECD ülkeleri arasında Meksika ile birlikte en düşük değerlerle dipte yer almasına karşılık, yıllık brüt giydirilmiş ücrette Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Estonya ve Slovak Cumhuriyeti gibi AB Ülkelerini geride bırakmıştır (**Tablo 4**).

ŞEKİL 3
İMALAT SANAYİNDE YILLIK VERİMLİLİK VE
REEL İŞGÜCÜ MALİYETİ ARTIŞLARI (%) 2011-2015

IMD ve OECD verilerine göre işgücü verimliliği Türkiye'ye göre %23 yüksek olan Slovak Cumhuriyeti'nin ücret düzeyi Ülkemize kıyasla %16 oranında düşüktür.

Çek Cumhuriyeti'ne göre daha yüksek ücret düzeyine sahip olan Türkiye, işgücü verimliliği açısından %23 oranında geridedir.

İrlanda, Ülkemize göre %58 daha yüksek ücret ödeyerek, Ülkemize göre %151 daha fazla verimlilik sağlamaktadır.

Ülkemizde işverenin işçi çalıştırmak için ödediği paranın yaklaşık üçte ikisi üretim ve verimlilik artışıyla hiçbir ilgisi olmayan giderler niteliğindeki yan ödemelere aittir.

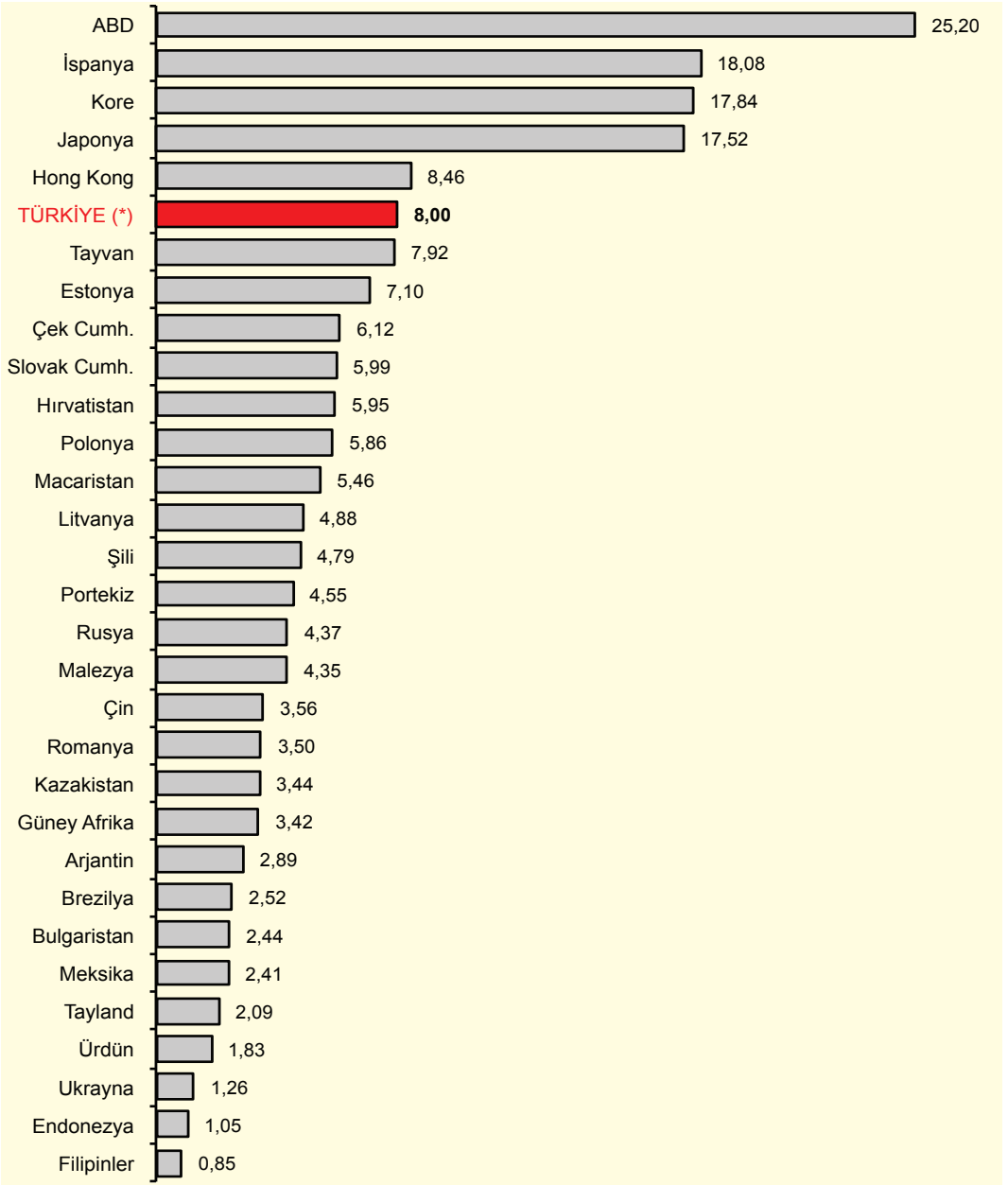
Oysa ücret sisteminin temel fonksiyonu, enflasyon ve kârlılık gibi faktörlerin yanı sıra çalışanın üretime katkısının, o katkı dikkate alınarak ödüllendirilmesi olmalıdır.

Ücret-verimlilik dengesinin kurulabilmesi için;

- Üretimi, yatırımı, ihracatı ve istihdamı temel alan ve ulusal rekabet gücünü birinci planda gözeten bir “**Ulusal Ücret Politikası**”na geçilmelidir.
- Ücret artışlarında çalışanın, işletmenin ve işkolunun verimliliği dikkate alınmalı; ücret artışları verimlilik artışını aşmamalıdır.
- Üretimle ilintili çıplak ücretin toplam işgücü maliyetindeki payı Türkiye’de sadece %35,2’dir. Oysa bu oran 2015 yılı itibariyle diğer ülkelerde %72,7’ye kadar çıkmaktadır (**Şekil 5**). Türkiye’de çalışılan saatle (üretimle) bağlantılı ücret payının küçüklüğü nedeniyle ücret-verimlilik ilişkisi kurulamamakta ve ücret artışlarının verimliliğe etkisi çok sınırlı kalmaktadır. Ücret, çalışmayı ve nitelik geliştirmeyi ödüllendiren yapıya kavuşturulmalıdır.
 - Üretime bağlı ücretin işgücü maliyeti içindeki payı büyütülmelidir.
 - Üretimle bağlantısı bulunmayan yan ödemeler ücrette birleştirilmelidir.
 - Performansa dayalı ücret sistemleri yaygınlaştırılmalıdır.
 - Çalışılmadığı halde ücreti ödenen gün sayısı, rakiplerimiz seviyesine indirilmelidir.
 - Tüm ücret ödemeleri, fiili çalışma süresine göre yapılmalıdır.
- İşgücü maliyeti düzey ve artışları, iç ve dış piyasalardaki rakiplerimize göre düşük tutulmalıdır. Bu husus, üçlü işbirliği ve koordinasyonu gerekli kılmaktadır.
- Çalışma mevzuatının ücrete ve çalışma süresine ilişkin esneklik imkânları artırılmalıdır.

ŞEKİL 4

SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE İMALAT SANAYİNDE SAAT BAŞINA BRÜT GİYDİRİLMİŞ ÜCRET SEVİYELERİ ABD Doları (2015)

(*)Türkiye (Toplu İş Sözleşmesi Uygulayan İşletmeler) için TİSK; Fazla Çalışma Ödemeleri Hariç
Kaynak: Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD), 2016 Dünya Rekabet Gücü Yıllığı;
TİSK, 2015 Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırması;
Kalkınma Bakanlığı, Temel Ekonomik Göstergeler

TABLO 4

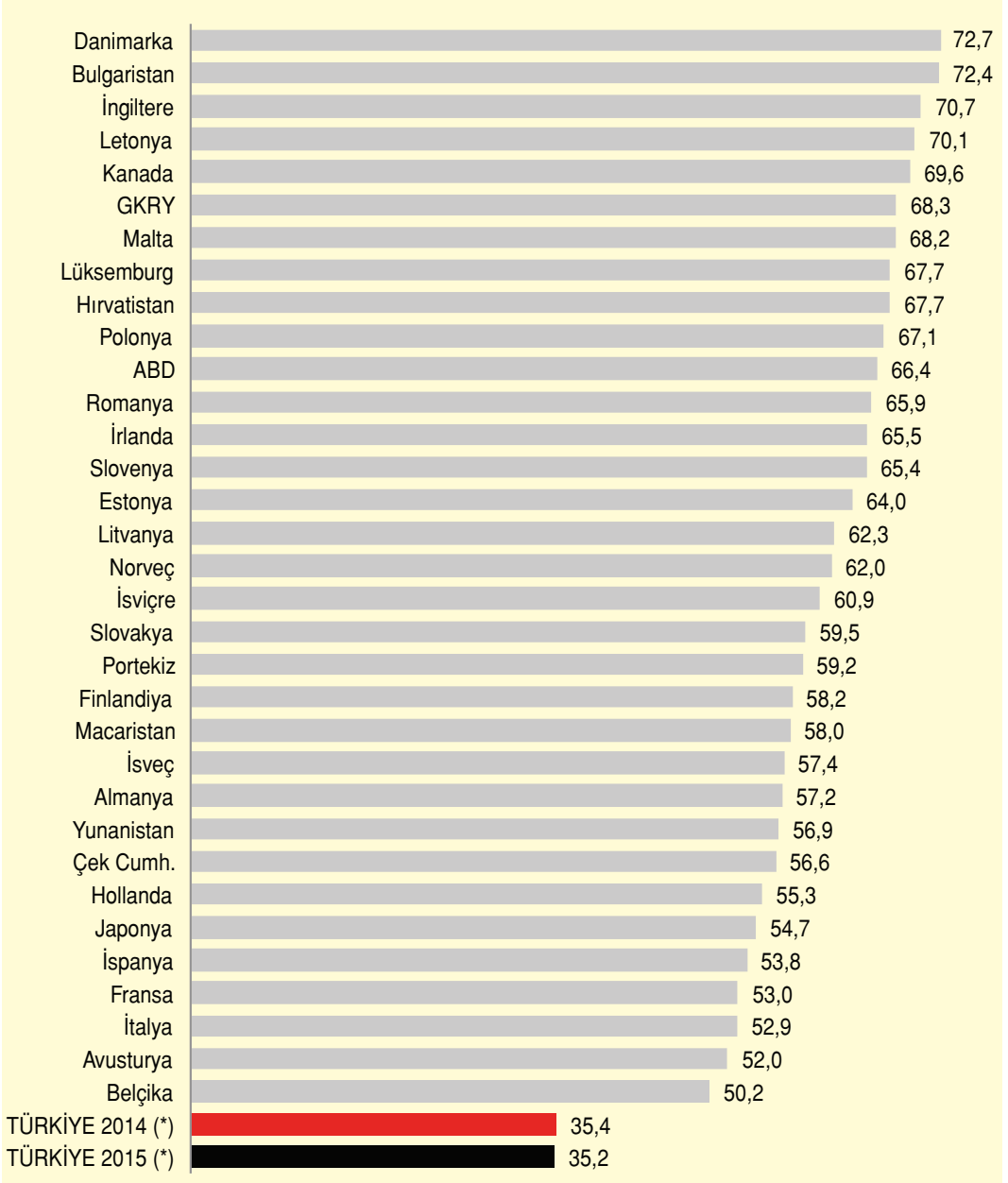
SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİNDE KİŞİ BAŞINA GSYH, İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ VE BRÜT GİYDİRİLMİŞ ÜCRET

KİŞİ BAŞINA GSYH (2015) (Satınalma Gücü Paritesine Göre)		İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ (2015) (Satınalma Gücü Paritesine Göre, İşçi-Saat Başına Katma Değer)		BRÜT GİYDİRİLMİŞ ÜCRET (2015) (Satınalma Gücü Paritesine Göre)				
ÜLKELER	\$ / YIL	TÜRKİYE=100	ÜLKELER	\$/SAAT	TÜRKİYE=100	ÜLKELER	\$/YIL	TÜRKİYE=100
LÜKSEMBURG	99.506	487	LÜKSEMBURG	80,68	276	HOLLANDA	60.867	235
NORVEÇ	68.591	336	NORVEÇ	77,35	265	LÜKSEMBURG	60.812	235
İRLANDA	65.806	322	İRLANDA	73,32	251	NORVEÇ	60.203	232
ABD	56.084	275	FRANSA	62,04	212	ALMANYA	59.987	231
HOLLANDA	49.624	243	HOLLANDA	54,75	187	DANİMARKA	54.013	208
ALMANYA	46.974	230	DANİMARKA	54,51	187	İNGİLTERE	51.431	198
DANİMARKA	45.723	224	İSPANYA	52,23	179	ABD	50.964	197
İNGİLTERE	41.499	203	İTALYA	51,75	177	KORE	47.286	182
FRANSA	41.476	203	ALMANYA	51,11	175	FRANSA	46.103	178
KORE	36.612	179	ABD	49,50	169	İTALYA	41.250	159
İTALYA	35.781	175	İNGİLTERE	49,50	169	İRLANDA	41.054	158
İSPANYA	34.861	171	YUNANİSTAN	43,99	151	İSPANYA	39.529	152
ÇEK CUMH.	32.076	157	ÇEK CUMH.	37,96	130	YUNANİSTAN	34.266	132
SLOVAK CUMH.	29.758	146	KORE	36,85	126	PORTEKİZ	29.692	115
ESTONYA	28.650	140	PORTEKİZ	36,44	125	TÜRKİYE	25.926	100
PORTEKİZ	27.885	137	SLOVAK CUMH.	35,85	123	POLONYA	25.637	99
POLONYA	26.499	130	POLONYA	35,59	122	ÇEK CUMH.	24.482	94
YUNANİSTAN	26.391	129	ESTONYA	33,72	115	MACARİSTAN	24.308	94
MACARİSTAN	26.275	129	MACARİSTAN	32,20	110	ESTONYA	24.010	93
TÜRKİYE	20.420	100	TÜRKİYE	29,21	100	SLOVAK CUMH.	21.764	84
MEKSİKA	18.430	90	MEKSİKA	19,10	65	MEKSİKA	12.865	50

Kaynak: IMF, World Economic Outlook Veritabanı
Ekim 2016Kaynak: IMD, Dünya Rekabet Gücü
Yılı 2016

Kaynak: OECD, Taxing Wages, 2016

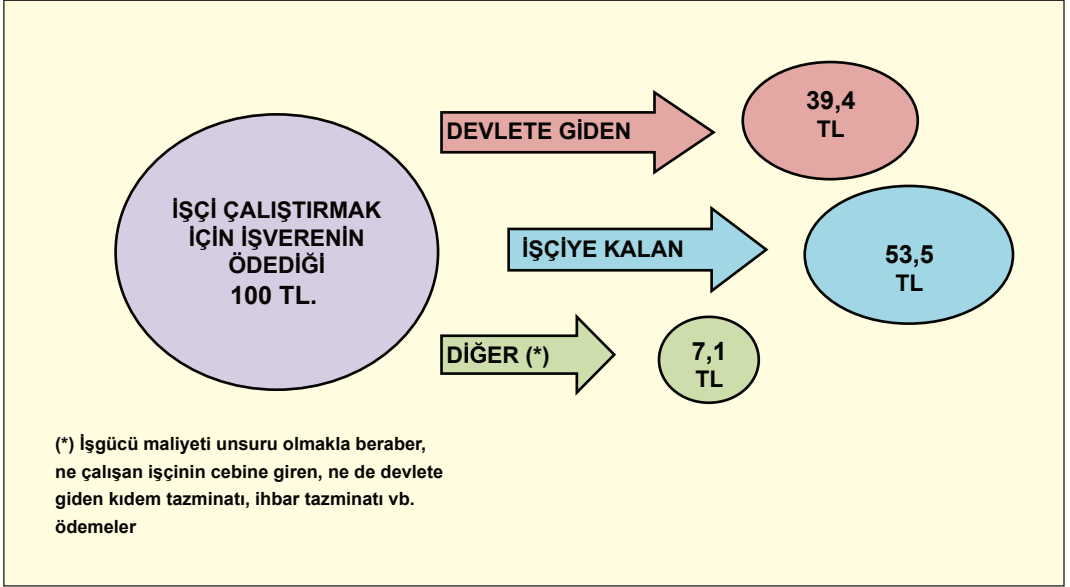
ŞEKİL 5
ÇALIŞILAN SÜREYE İLİŞKİN ÜCRETİN
TOPLAM İŞGÜCÜ MALİYETİNDEKİ PAYI (%)
2014

(*) Toplu iş sözleşmesi uygulayan işletmeler. Toplam işgücü maliyeti fazla çalışma ücretlerini kapsamamaktadır.
Kaynak: Almanya Ekonomi Enstitüsü; Türkiye için TİSK, Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırması 2014 ve 2015

ŞEKİL 6

2015 YILINDA İŞGÜCÜ MALİYETİNİN İŞÇİ GELİRİ AÇISINDAN DAĞILIMI

Kaynak: TİSK, ÇİİM 2015

İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ VERGİ VE PRİM YÜKÜ ARTTI

TİSK Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırmasının sonuçlarına göre, 2015 yılında işçi çalıştırmak için işverenin ödediği her 100 liradan sadece 53,5 lirası işçinin cebine girebilmiştir (**Şekil 6, Tablo 5, Tablo 6**). Devletin istihdam üzerinden aldığı vergi ve primlerin yükü işçi ve işveren açısından ağır olmuş, devlet 2015 yılında işçinin gelirine yansımayan 46,5 liranın 39,4 lirasına el koymuştur. İşgücü maliyetinin ayrıntılı analizi (**Tablo 5**)'te verilmektedir.

OECD verilerine göre Ülkemiz, istihdam vergilerinin ağırlığı bakımından OECD Ülkeleri içinde 2007'de ikinci iken, uygulanan istihdam teşvikleri sayesinde 2010 yılında dokuzunculuğa inmiş; ancak 2015 yılı itibarıyla sekizinciliğe yükselmiştir.

Evli ve eşi çalışmayan, iki çocuklu işçi ve ortalama ücret esas alınarak, 34 ülkenin kapsadığı OECD verileri incelendiğinde, 2015 yılında Türkiye'de ortalama işçilik maliyetinin %36,9'unun istihdam vergilerine (ücretten alınan vergiler ile işçi ve işveren sosyal güvenlik primleri) ayrıldığı görülmektedir. Bu oran OECD ülkelerinde ortalama %26,7, ABD'de %20,7 ve Yeni Zelanda'da %4,9'dur (**Şekil 7**).

TABLO 5
2015 YILINDA ÇALIŞILAN SAATLER (*) ESASINA GÖRE İŞGÜCÜ
MALİYETİNİN İŞÇİ GELİRİ VE DEVLETE YAPILAN ÖDEMELER
AÇISINDAN DAĞILIMI

	TL/SAAT	%
1. Çıplak Ücret (Fiilen Çalışılan Normal Süreler Karşılığı)	10,01	35,2
2. Hafta Tatili ve Genel Tatil Ücretleri	2,31	8,1
3. İzin Ücretleri	0,87	3,1
4. İkramiye, Prim vb.	4,87	17,1
5. Sosyal Yardımlar (Çalışana intikal edenler) (a)	3,70	13,0
BRÜT GİYDİRİLMİŞ ÜCRET (1-5)	21,76	76,5
6. İşverence Ödenen Sosyal Güvenlik Primleri (b)	3,97	14,0
7. İşsizlik Sigortası Fonu İşveren Payı	0,44	1,5
8. Diğer	0,25	0,9
İŞVERENCE DEVLETE YAPILAN ÖDEMELER (6-8)	4,66	16,4
9. Kıdem Tazminatı	1,25	4,4
10. İhbar Tazminatı	0,13	0,5
11. İş Elbisesi, Korunma Malzemeleri	0,41	1,4
12. Diğer	0,23	0,8
İŞGÜCÜ İLE İLGİLİ DİĞER HARCAMALAR (9-12)	2,02	7,1
TOPLAM İŞGÜCÜ MALİYETİ (1-12) (c)	28,44	100,0
BRÜT ÜCRETTEN DEVLETE YAPILAN KESİNTİLER	6,55	23,0
- SGK Primi İşçi Payı	3,05	10,7
- İşsizlik Sigortası Fonu İşçi Payı	0,22	0,8
- Gelir Vergisi	3,12	11,0
- Damga Vergisi	0,16	0,6
NET GİYDİRİLMİŞ ÜCRET (d)	15,21	53,5

NOT:

(*) 2015 yılında fiili çalışma süresi, fazla çalışma hariç, ortalama 1980,45 saattir (165,04 saat/ay).

(a) Sosyal Yardımlar (Çalışana intikal edenler): Yemek yardımı, yakacak yardımı, ulaştırma yardımı, izin ve bayram harçlıkları, aile, çocuk ve öğrenim yardımları, doğum, ölüm, evlenme yardımları ve diğer muhtelif sosyal yardımlar.

(b) 3,92 TL/saat (% 13,8) tutarındaki SGK İşveren Primleri ile 0,05 TL/saat (% 0,2) tutarındaki işçi adına ödenen Özel Sigorta Primlerinden oluşmaktadır.

(c) Fazla çalışmaya ilişkin ödemeler kapsamamıştır.

(d) Asgari Geçim İndirimi dahildir. Hesaplamada bekar işçi esas alınmıştır.

Kaynak: TİSK, 2015 Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırması.

TABLO 6
İŞGÜCÜ MALİYETİ, ÜCRETLER VE KESİNTİLER

YILLAR	İŞGÜCÜ MALİYETİ (TL/SAAT)	(1) BRÜT GİYDİRİLMİŞ ÜCRET (TL/SAAT)	(2) NET GİYDİRİLMİŞ ÜCRET (TL/SAAT)	(2) ÜCRETLEN YAPILAN KESİNTİLER (TL/SAAT)	NET Ü./BRÜT Ü. ORANI (%)	KESİNTİ ORANI (%)	TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKSİ=100	İŞGÜCÜ MALİYETİ ENDEKSİ=100	NET GİYDİRİLMİŞ ÜCRET ENDEKSİ=100	REEL İŞGÜCÜ MALİYETİ ENDEKSİ=100	REEL NET GİYDİRİLMİŞ ÜCRET ENDEKSİ=100
1985	808	691	519	172	75,05	24,95	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1986	1.055	880	664	216	75,49	24,51	134,6	130,6	127,9	97,0	95,0
1987	1.622	1.274	911	364	71,46	28,54	186,9	200,7	175,5	107,4	93,9
1988	2.680	2.026	1.424	603	70,26	29,74	327,8	331,7	274,4	101,2	83,7
1989	5.896	4.361	2.898	1.463	66,45	33,55	555,9	729,7	558,4	131,3	100,4
1990	11.082	8.374	5.409	2.965	64,59	35,41	891,1	1.371,5	1.042,2	153,9	117,0
1991	27.132	19.824	12.477	7.347	62,94	37,06	1.479,2	3.357,9	2.404,0	227,0	162,5
1992	45.595	34.743	22.014	12.729	63,36	36,64	2.516,1	5.642,9	4.241,6	224,3	168,6
1993	77.018	58.770	37.659	21.111	64,08	35,92	4.179,2	9.531,9	7.256,1	228,1	173,6
1994	124.806	96.930	64.818	32.112	66,87	33,13	8.621,7	15.446,3	12.489,0	179,2	144,9
1995	195.825	160.592	111.865	48.727	69,66	30,34	16.691,6	24.235,8	21.553,9	145,2	129,1
1996	364.336	299.164	206.580	92.584	69,05	30,95	30.111,6	45.091,1	39.803,5	149,7	132,2
1997	675.177	540.888	368.383	172.505	68,11	31,89	55.917,2	83.561,5	70.979,4	149,4	126,9
1998	1.363.543	1.089.942	805.057	284.885	73,86	26,14	103.223,2	168.755,3	155.117,0	163,5	150,3
1999	2.412.020	1.907.555	1.485.134	422.421	77,90	22,10	170.215,1	298.517,3	286.153,0	175,4	168,1
2000	4.118.843	3.212.349	2.311.497	900.852	71,96	28,04	263.663,2	509.757,8	445.375,1	193,3	168,9
2001	5.622.111	4.173.715	2.920.139	1.253.576	69,96	30,04	407.096,0	695.805,8	562.647,2	170,9	138,2
2002	7.727.079	5.803.700	4.086.470	1.717.230	70,41	29,59	590.289,2	956.321,6	787.373,8	162,0	133,4
2003	9.445.875	7.106.802	5.081.426	2.025.376	71,50	28,50	739.632,4	1.169.043,9	979.080,1	158,0	132,4
2004	10.891.126	8.156.975	5.774.769	2.382.206	70,80	29,20	817.885,5	1.347.911,6	1.112.672,3	164,8	136,0
2005 (3)	12,06	8,93	6,35	2,58	71,11	28,89	884.788,5	1.492.677,3	1.224.495,9	168,7	138,4
2006 (3)	13,10	9,73	6,92	2,81	71,12	28,88	969.728,2	1.621.287,1	1.333.333,3	167,2	137,6
2007 (3)	14,32	10,73	7,64	3,09	71,20	28,80	1.054.676,4	1.772.277,2	1.472.061,7	168,0	139,6
2008	15,83	11,84	8,44	3,40	71,28	28,72	1.164.784,6	1.959.158,4	1.626.204,2	168,2	139,6
2009	17,36	13,03	9,31	3,72	71,45	28,55	1.237.583,6	2.148.514,9	1.793.834,3	173,6	144,9
2010	18,19	14,01	9,91	4,10	70,74	29,26	1.343.644,5	2.251.237,6	1.909.441,2	167,5	142,1
2011	19,03	14,62	10,36	4,26	70,86	29,14	1.430.578,3	2.355.198,0	1.996.146,4	164,6	139,5
2012	21,37	16,28	11,51	4,77	70,70	29,30	1.557.756,7	2.644.802,0	2.217.726,4	169,8	142,4
2013	23,01	17,51	12,35	5,16	70,53	29,47	1.674.432,7	2.847.772,3	2.379.576,1	170,1	142,1
2014	24,98	19,10	13,41	5,69	70,21	29,79	1.822.620,0	3.091.584,2	2.583.815,0	169,6	141,8
2015	28,44	21,76	15,21	6,55	69,90	30,10	1.962.415,0	3.519.802,0	2.930.635,8	179,4	149,3

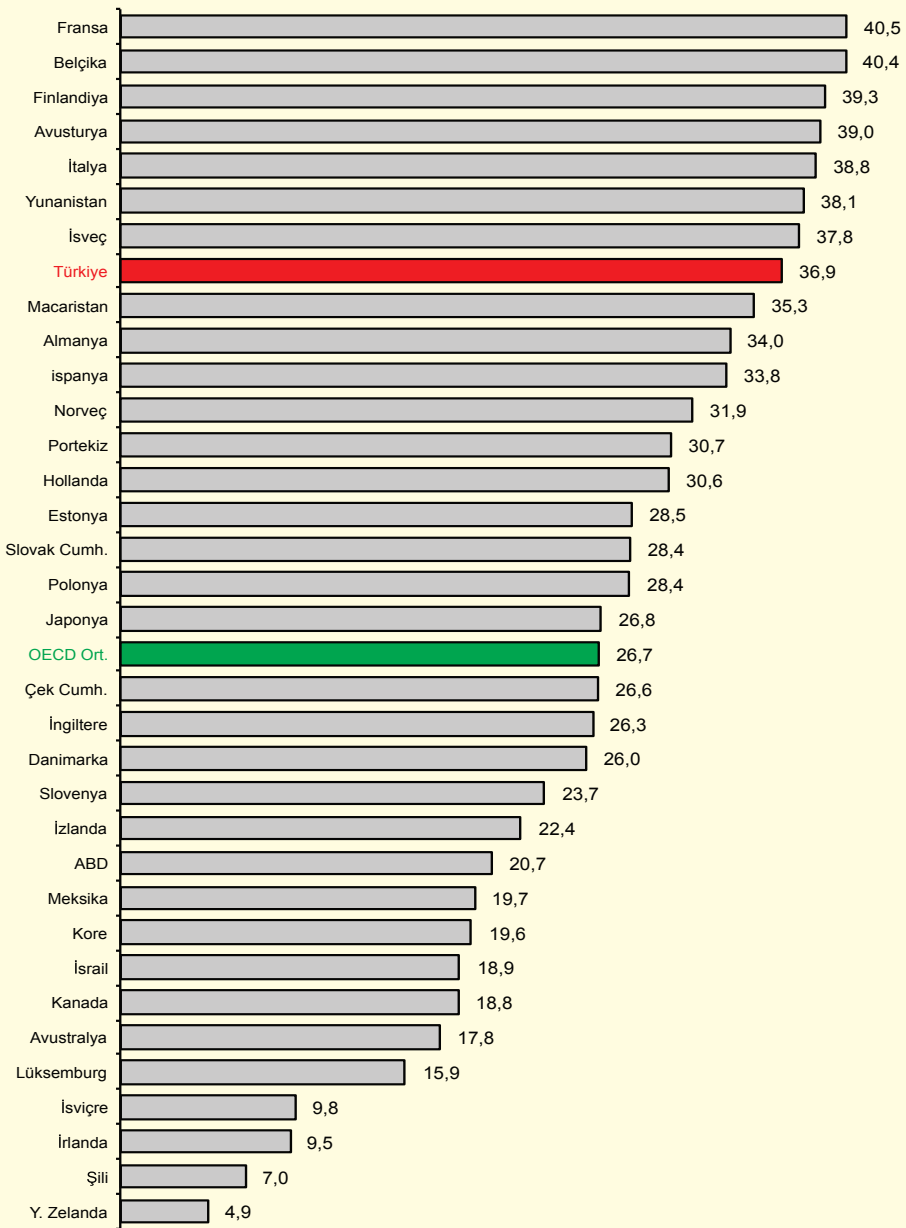
(1) Brüt giydirilmiş ücret, işçinin doğrudan yaratılanabildiği nakdi ve aynı ödemeler toplamıdır. SGK işveren primleri, işsizlik sigortası işveren payı, kıdem ve ihbar tazminatları gibi işçiye itinalı olmayan ödemeler harihtir.

(2) Net giydirilmiş ücret düzeyleri ve ücret kesintileri hesaplanırken 1985-1994 döneminde uygulanan "vergi ladesi", 1995-2007 döneminde uygulanan "özel gider indirimi" ve 2008 yılından itibaren uygulanan "asgari geçim indirimi" dikkate alınmıştır.Dönem içinde Zorunlu Tasarruf Fonu'ndan çalışanlara yapılan nema ve anapara ödemeleri ise hariht tutulmuştur.

(3) Yeni Türk Lirası olarak.

Kaynak: TISK Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırmaları, 1985-2015

ŞEKİL 7
OECD ÜLKELERİNDE İSTİHDAM VERGİLERİNİN YÜKÜ
(Ücretten alınan vergiler ile işçi ve işveren sosyal güvenlik primleri
toplamının işgücü maliyetine oranı, %)
-Ailevi Vergi Destekleri Dahil-
2015

Kaynak: OECD Taxing Wages 2016 Nisan 2016

Not: Eşi çalışmayan, iki çocuklu ve ortalama ücret alan işçinin ücreti ve bu ücretin işverene maliyeti esas alınmıştır.

SOSYAL SİGORTA PRİM İNDİRİMLERİNE DEVAM EDİLMELİ

Araştırma sonuçlarına göre, 2015 yılında işletmelerin sosyal güvenlik prim yükünün net ücrete oranı %50,5 olarak gerçekleşmiştir (**Şekil 8**).

İşletmelerin sosyal güvenlik prim yükü 1999 yılında %22,8 iken, 2005'te %54,5'e çıkarak tepe noktaya ulaşmış, bu tarihten sonra ortaya çıkan azalış sonucunda 2010 yılında %49,2'ye inmiştir. Yük oranının 2011 ve izleyen yıllarda ise tekrar yükselerek %50-51 aralığında hareket ettiği izlenmektedir.

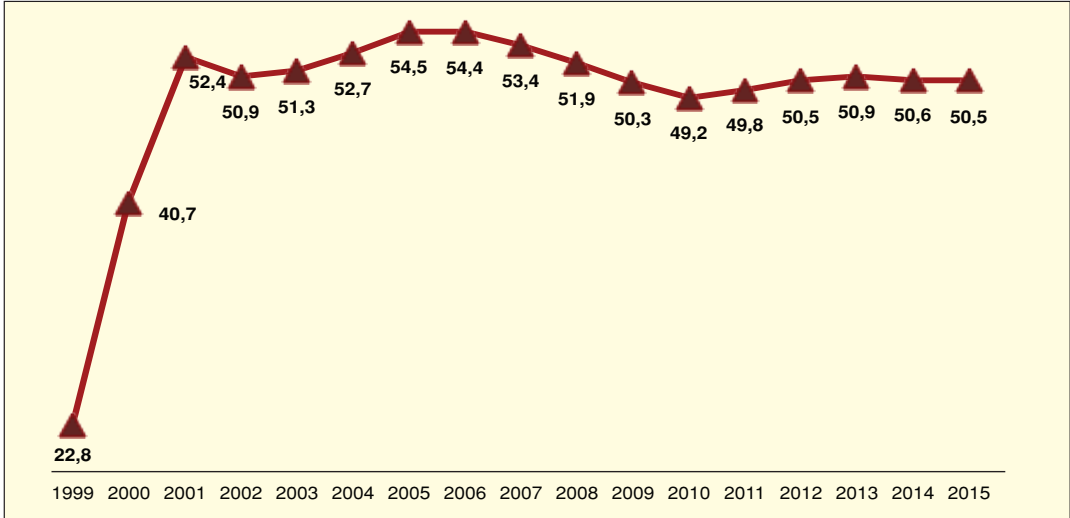
2015'teki %50,5'lik yük oranı, bugün halen işverenin, işçiye ödediği ücretin yarısı ölçüsündeki bir tutarı SGK'ya prim olarak vermek durumunda bırakıldığını göstermektedir.

Yüksek vergi ve prim yükleri, uluslararası rekabet gücünü azaltmakta, işsizlikle mücadeleyi zorlaştırmakta ve işçiyi de işvereni de kayıt dışı kalmaya özendirilmektedir.

Vergi ve prim yükü azaltılmaya devam edilmeli, en azından OECD ortalaması hedeflenerek belirli bir takvime bağlı ve kademeli şekilde indirim tabi tutulmalıdır.

Anılan yüklerdeki geçici ve yerel indirimler, Ülkemizin bu çok önemli sorununun çözümünde yeterli olmayacaktır.

ŞEKİL 8
İŞLETMELERİN PRİM YÜKÜ:
SOSYAL GÜVENLİK PRİMLERİNİN NET ÜCRETE ORANI, YÜZDE (*)

(*) İşçi başına yıllık ortalama sosyal güvenlik prim ödemelerinin, işçi başına yıllık ortalama net giydirilmiş ücrete oranıdır. İşsizlik sigortası primleri dahildir. İşçi ve işveren primlerini kapsamaktadır.

Kaynak: TİSK, 1999-2015 dönemi ÇİİM Araştırmaları

KIDEM TAZMİNATI YÜKÜ AZALTILMALI

2014'te 31.975 TL olan işçi başına ortalama kıdem tazminatı yükü 2015 yılında 34.086 TL'ye çıkmıştır.

Temmuz 2016'ya gelindiğinde ise, toplu iş sözleşmeleri kapsamındaki kamu işçileri dâhil olmak üzere (toplam sendikalılar için) işçi başına kıdem tazminatı yükünün 45.121 TL'ye yükseldiği hesaplanmaktadır (**Tablo 7**).

Ülke genelinde, toplu iş sözleşmesi sisteminin potansiyel kıdem tazminatı yükü Temmuz 2016 itibarıyla 58,6 milyar TL olarak hesaplanmaktadır. Bu rakama toplu iş sözleşmesi düzeni dışında kalan kesim de dâhil edilirse, toplam **151,3 milyar TL** tutarında bir **potansiyel kıdem tazminat yükü** karşımıza çıkmaktadır.

Belirtilen tutar, 2016 yılında merkezi kamu yönetimi personel harcamaları toplamından (146 milyar TL) fazladır ve kıdem tazminatının ekonomi üzerinde yarattığı baskı ve riskleri açıkça ifade etmektedir.

En Ağır Kıdem Tazminatı ve İşten Çıkarma Tazminatı Türkiye'de

Dünya Bankası'na göre Türkiye'de kıdem tazminatı ödemelerinin gerek hak ediş süresi, gerek yapılan ödeme miktarı bakımından diğer ülkelere göre çok daha cömert olması yeni işçi alımını, kayıtlılığı ve doğrudan yabancı sermaye girişini olumsuz etkilemektedir.

Dünya Bankası "Doing Business 2017" Raporunun verileri, dünyada en ağır kıdem tazminatı yükünün Türkiye, Kore, İsrail ve Çin'de olduğunu ortaya koymaktadır (**Şekil 9**).

Ülkemizde kıdem tazminatı 10 yıllık hizmet karşılığı 43,3 haftalık ücret tutarında ödenmektedir. Buna karşılık OECD ve AB ülkelerinin birçoğunda kıdem tazminatı olmadığından, bu süre "sıfır"dır. Kıdem tazminatının bulunduğu OECD ve AB ülkelerinin çoğunluğunda ise kıdem tazminatı düzeyi, Türkiye ile mukayese edilemeyecek kadar düşüktür. Yükselen ekonomilerden Brezilya'da 16,6, Güney Afrika'da 10, Rusya'da 8,7; başlıca rakiplerimiz Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti'nde 13, Slovenya'da 10,8, Bulgaristan'da 4,3 haftalık kıdem tazminatı ödenmektedir.

İşten çıkarma maliyeti, kıdem tazminatıyla sınırlı değildir. İhbar tazminatı hesaba katılıp, iş güvencesi ile ilgili ve diğer tazminatlar hariç tutulduğunda yapılan

uluslararası kıyaslamada da Türkiye ilk sırada çıkmaktadır.

Dünya Bankası'nın "Doing Business 2017" Raporu verilerine göre Türkiye, 199 ülke arasından seçilen OECD ve AB ülkeleri ile Brezilya ve Rusya gibi yükselen piyasalar, yani temel rakiplerimiz arasında en yüksek işten çıkarma maliyetine katlanan ülkedir. Üstelik Ülkemiz açısından söz konusu maliyetlere iş güvencesi ile ilgili tazminatlar ve mevzuatta öngörülen diğer tazminatlar yansıtılmamıştır.

10 yıllık kıdem itibarıyla söz konusu maliyet Türkiye'de 51,3 haftalık ücret tutarında iken, ABD'de "sıfır"; İngiltere'de 18,5; Fransa ve Rusya'da 17,4 haftalık ücret tutarındadır (**Şekil 10**).

Diğer taraftan Dünya Bankası, Türkiye'de kıdem tazminatına hak kazanmak için aranan en az bir yıl çalışmış olma koşulunun da üst orta gelir grubundaki ülkelerin koşullarından (21 ay) çok aşağıda olduğuna dikkati çekmekte; ayrıca Türkiye'de kıdem tazminatının sadece işten çıkarma durumunda değil, askerlik hizmetini yerine getiren erkek çalışanlara, evlendikten itibaren bir yıl içinde işten ayrılan kadın çalışanlara ve yaşlılık aylığına hak kazananlara da ödendiğine işaret etmektedir.

İşten çıkışın zorlaştırılması; işe girişin de zorlaştırılması sonucunu doğurmaktadır.

Nitekim OECD 2010 Türkiye Raporu'nda Ülkemizde iş yaratmanın, katı iş güvencesi düzenlemeleri, özellikle daimi işçilere yönelik yüksek işten çıkarma maliyetleri nedeniyle, engellendiği belirtilmiştir. Rapor'a göre Türkiye, kıdem tazminatının OECD ülkeleri arasında ve dünyada en yüksek olduğu ülkelerden biridir. Bu maliyetler işletmelere ağır yükler yüklemekte ve konjonktürel daralmalarda likidite problemleri ortaya çıkarabilmektedir. 30 ve 49'dan fazla işçi çalıştıran işyerlerine getirilen ek yasal yükümlülüklerle beraber değerlendirildiğinde bu düzenlemeler, işletmelerin işçi sayılarını 30 ve 49 eşiklerinin üstüne çıkarmalarına engel olmaktadır.

OECD'nin "Büyümeye Geçiş 2015" Raporu'nda da, Türkiye'ye istihdamı koruma mevzuatında reform yapılması ve bu çerçevede yüksek maliyetli kıdem tazminatı sisteminin değiştirilmesi, özel istihdam büroları aracılığıyla geçici istihdam sistemi ve esnek çalışma düzenlemeleri alanlarında kolaylaştırıcı düzenlemelere gidilmesi tavsiye edilmektedir.

Türkiye, işsizlik sigortası sistemini benimsemiş, iş güvencesini kabul etmiş ama kıdem tazminatına dokunulmamıştır.

Kıdem tazminatı müessesesi, mevzuatımıza dâhil olan işsizlik sigortası ve iş güvencesi hükümleri dikkate alınarak ve kazanılmış haklar korunarak yeniden düzenlenmeli ve işletmelerin üzerindeki yükü, ister mevcut sistem, ister fon alternatifleri benimsensin, her kıdem yılı için 15 günlük ücreti aşmayacak biçimde hafifletilmelidir.

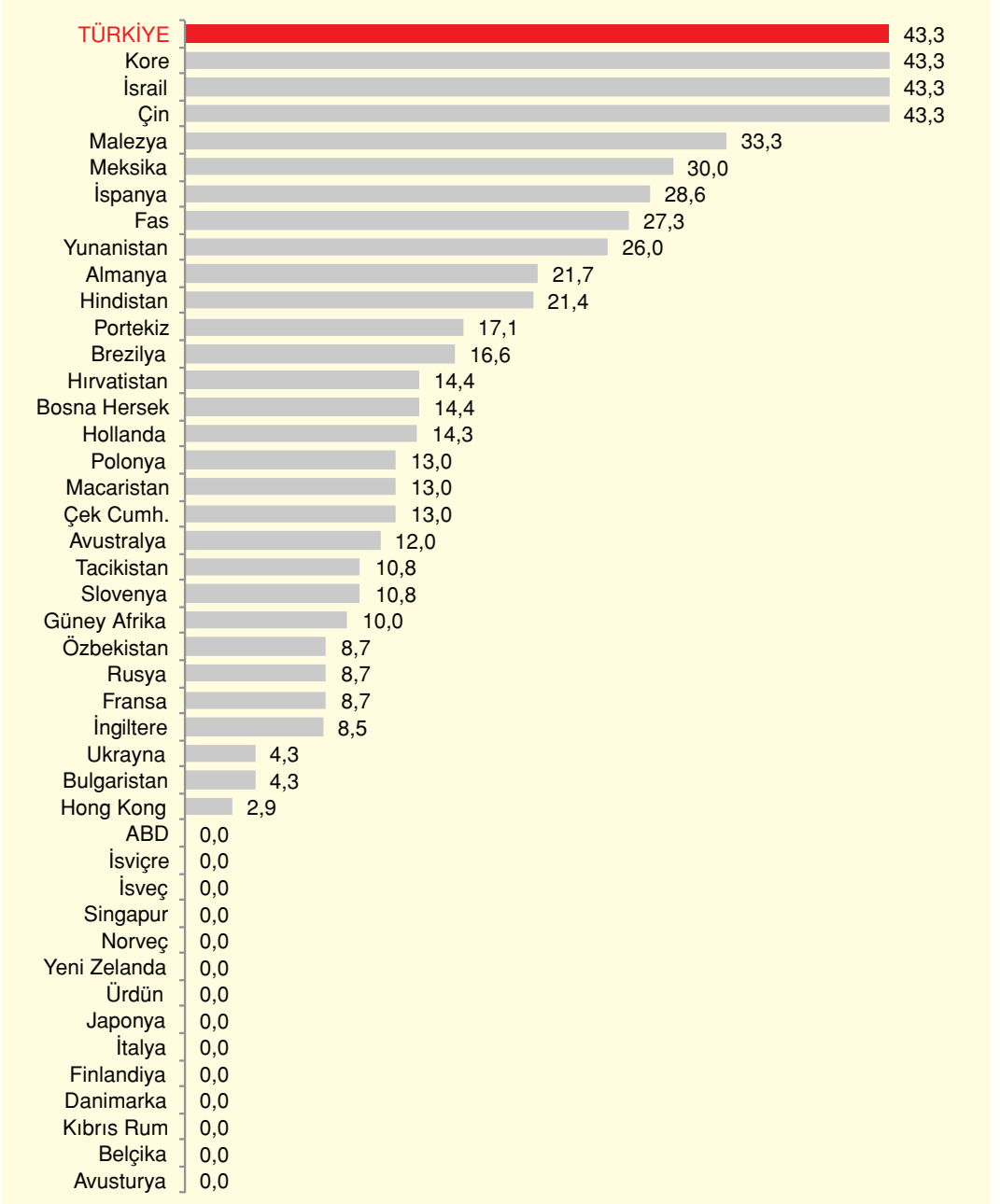
TABLO 7

Yıllar	İşçi Başına Ortalama Kıdem Tazminatı Yüğü (TL)
1990	12
1991	23
1992	42
1993	69
1994	114
1995	173
1996	377
1997	756
1998	1.438
1999	2.624
2000	4.439
2001	6.479
2002	9.920
2003	11.561
2004	13.174
2005	14.854
2006	15.782
2007	16.762
2008	18.110
2009	20.813
2010	22.001
2011	24.366
2012	27.376
2013	30.004
2014	31.975
2015	34.086
2016 (Temmuz) (*)	45.121

**(*) Türkiye geneli; toplu iş sözleşmesi kapsamı açısından; kamu işçileri dahil.
Kaynak: TİSK**

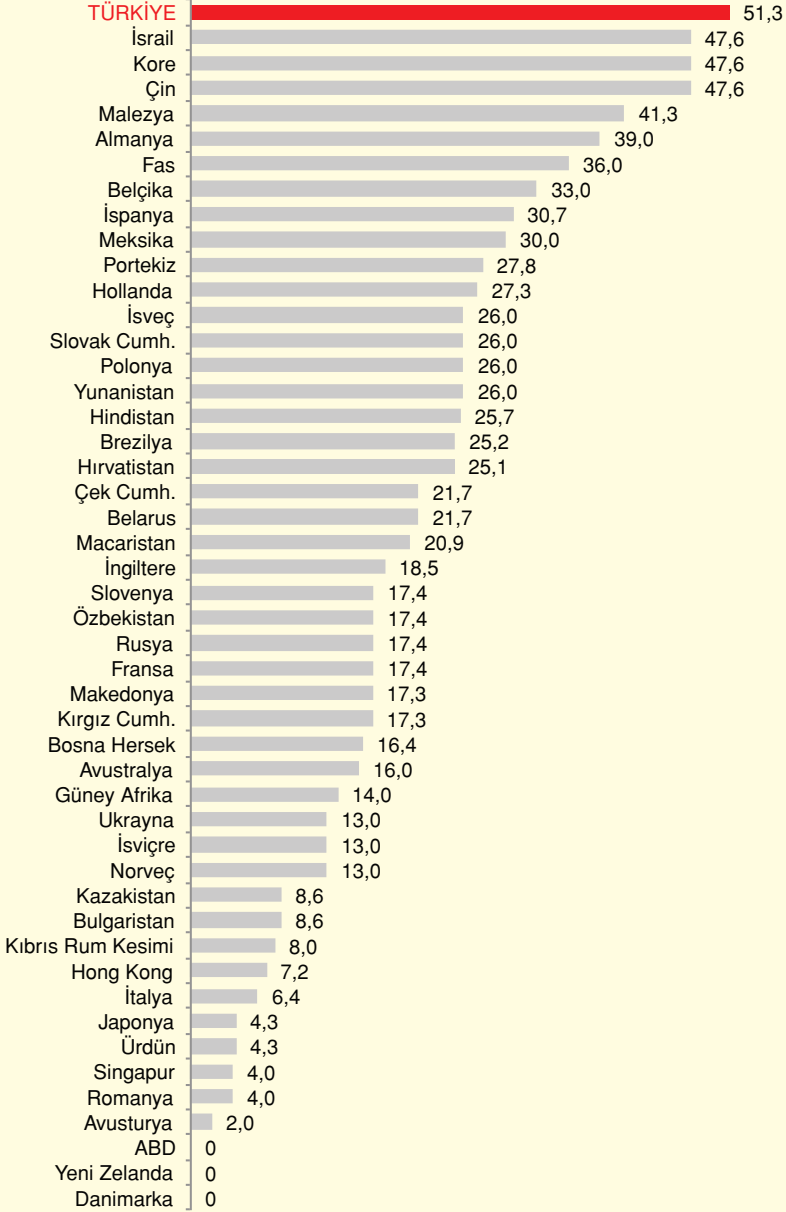
ŞEKİL 9

Seçilmiş Ülkelerde Kıdem Tazminatı Yükü (10 yıllık hizmet karşılığı kaç haftalık ücret tutarında ödendiği) 2016

Kaynak: Dünya Bankası, Doing Business in 2016 Raporu Veritabanı

ŞEKİL 10
Seçilmiş Ülkelerde İşten Çıkarma Maliyeti
(10 Yıllık Kıdem Karşılığında Çalışana Yapılan
Ödemede Esas Alınan Hafta Sayısı)
2016

(*) İş Güvencesi ile ilgili tazminatlar ve diğer tazminatlar (4857 sayılı İş Kanunu'nun 5, 17, 21/1, 21/3 maddeleri ile 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 25. maddesi bağlamında yapılan ödemeler) hariçtir.
Kaynak: Dünya Bankası Doing Business 2017 Raporu Veritabanı